Eduskunnan maatalousjaosto

LAUSUNTO

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

19.10.2021

Dnro 412/2021

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

RIISTA- JA POROTALOUS SEKÄ PETOELÄINTEN AIHEUTTAMIEN VAHINKOJEN KORVAAMINEN

30.10.51. Porotalouden edistäminen 1 843 000 euroa (siirtomääräraha 2 v)

Porotalouden edistämisen eli Paliskuntain yhdistyksen toimintaan kohdennettu määräraha jaetaan kahteen osa-alueeseen, joille valtion vuoden 2022 talousarvioesityksessä esitetään rahoitusta yhteensä 1 843 000 euroa. Summa on sama kuin aikaisempina vuosina. Esityksen mukaan määräraha jaetaan valtiosopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon (987 000 euroa) sekä porotalouden edistämiseen tähtäävään neuvonta- ja kehittämistyöhön (856 000 euroa). Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä. Neuvontatyön tukeminen pitää sisällään myös porotalouden koetoiminnan.

CWD-tautitilanne Norjassa vaatii porojen liikkumisen tehokkaan estämisen maiden välillä. Venäjän vastaisella rajalla porojen liikkuminen rajan yli on saatava estettyä, koska porojen noutaminen Venäjältä on nykyvuosina huomattavasti vaikeutunut muuttuneiden rajamuodollisuuksien ja toimintatapojen vuoksi. Lisäksi muuttunut maankäyttö-, petotilanne ja syksyisin koirilla tapahtuva hirvenmetsästys poronhoitoalueella on tuonut uusia haasteita porojen kulun hallintaan ja ohjaamiseen raja-alueilla.

Yhdistyksen toimintakyky ja kyky vastata sille asetettuihin tavoitteisiin on kärsinyt pitkään resurssivajeesta. Paliskuntain yhdistyksen toimintamenot ovat olleet vuosia samalla tasolla, vaikka esimerkiksi henkilöstökulut ovat tänä aikana nousseet. Resurssivaje näkyy henkilöstön työmäärässä, joka on monella ylikuormituksen rajoilla. Muiden maankäyttömuotojen paine poronhoitoalueelle ja poronhoitoon on kasvanut. Tämä on huomioitu myös Sanna Marinin hallitusohjelmassa, johon on kirjattu tavoite vähentää ristiriitoja porotalouden ja muiden maankäyttömuotojen välillä. Tehokas ja viiveetön vastaaminen poroelinkeinon sekä sen kaikkien sidosryhmien ja kansalaisten tarpeisiin ei ole näillä resursseilla mahdollista. Paliskuntain Yhdistyksen yhtenä tehtävänä on tukea valtion hallintoa poronhoidon asiantuntijuudella, mutta se on näillä resursseilla ja tällä maankäyttösektorin kehityksellä mahdotonta. Nykyisellään Paliskuntain yhdistys ei voi toteuttaa sille laissa asetettua tehtävää. Paliskuntain yhdistys esittää 150 000 euron lisäystä neuvonta- ja kehittämistyöhön.

Paliskuntain yhdistys on esittänyt vuonna 2020, että poroesteaitojen kunnossapidon määrärahaa lisätään 150 000 euroa, jotta valtakuntien välillä olevat poroesteaidat saadaan pidettyä tarpeita vastaavassa kunnossa. Tämä tarve on edelleen akuutti.

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI
Puh: (016) 331 6000
Fax: (016) 331 6060
etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi
www.paliskunnat.fi
Y-tunnus 0192404-5

30.20.40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Pääministeri Sannan Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on edistää aktiivista, kestävää ja kehittyvää porotaloutta. Ohjelman mukaan kehitetään porotalouden tukijärjestelmää ja turvataan porotalouden investointituet sekä edistetään porotalouden kehittymistä kannattavana, kestävänä ja kulttuurisesti merkittävänä elinkeinona.

Hallitusohjelman linjaus huomioitiin vuosien 2020 ja 2021 talousarviossa (300 000 + 100 000 euroa). Kyseisten määrärahojen käyttö ja jakotapa ovat edelleen epäselvät. Paliskuntain yhdistyksen käsityksen mukaan määrärahaa ei ole käytetty ainakaan porotalouden kehittämiseen tai edistämiseen.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain (986/2011) mukaisten investointiavustusten määrärahat ja niiden myöntövaltuutus (2 milj. euroa) ovat koko rahoituslain voimassaolo ajan olleet rajoitteena. Käytännössä avustusvarat on käytetty lähes kokonaan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Paliskuntain yhdistys on esittänyt asiasta huolensa maa- ja metsätalousministeriölle säännöllisesti ilman tulosta. Vuodelle 2020 määrärahoihin tehtiin Sanna Marinin hallitusohjelman mukainen yhden miljoonan euron kertalisäys, mutta määrärahaa ei EU:n asettaman kahden miljoonan euron myöntövaltuuden puitteissa voitu käyttää.

Paliskuntain yhdistys esittää maatalousjaostolle, että se edellyttäisi maa- ja metsätalousministeriötä selvittämään EU:n myöntövaltuuksien nostomahdollisuudet ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

30.40.42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen esitetään 8 850 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää: 1) riistavahinkolaissa (105/2009) määriteltyjen suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta, ehkäisemisestä, valvonnasta ja riistavahinkolain toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen 2) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen

Selvitysosan mukaan *"Määräraha käytetään vuonna 2021 tapahtuneiden petovahinkojen korvaamiseen. Porovahinkokorvaukset maksetaan riistavahinkolain 9 §:n 2 momentin mukaan talousarvion rajoissa ja muut vahingot täysimääräisesti. Korvattavien vahinkojen arvioidaan laskevan vuoden 2020 tasosta. Kotieläinvahinkojen arvioidaan pysyvän ennallaan.*
Vuonna 2020 vahinkojen määrä oli 9,9 milj. euroa, josta porovahinkojen osuus oli 9,4 milj. euroa ja kotieläinvahinkojen osuus 0,5 milj. euroa."

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvaamiseen on esitetty 7 500 000 euroa. Vaikka vahinkojen määrän ennakoidaan laskevan edellisvuodesta, tulee porovahinkoihin esitetty määräraha olemaan riittämätön, mikäli loppuvuoden petovahingot ovat edellisvuoden kaltaiset. Paliskuntain yhdistyksen laatiman ennustearvion mukaan vuoden 2022 petojen tappamana löydettyjen porojen määrä tulee olemaan 4 000—4 300 poroa (kuva 1) mikä tarkoittaa 8 000 000—8 500 000 miljoonan euron korvauksia (kuva 2). Koska vahingoista löytyy maastosta vain noin viidesosa, lasketaan poronomistajien kärsimät kokonaistappiot – jalostus-, matkailu- ja muu liiketoiminta mukaan lukien – kymmenissä miljoonissa euroissa.

Porovahinkojen korvaamiseen varattua määrärahaa tulee korottaa 8 500 000 euroon, jolloin pedon tappamina löydetyt porot on mahdollista korvata kokonaisuudessaan heti alkuvuodesta 2022.

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI
Puh: (016) 331 6000
Fax: (016) 331 6060
etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi
www.paliskunnat.fi
Y-tunnus 0192404-5

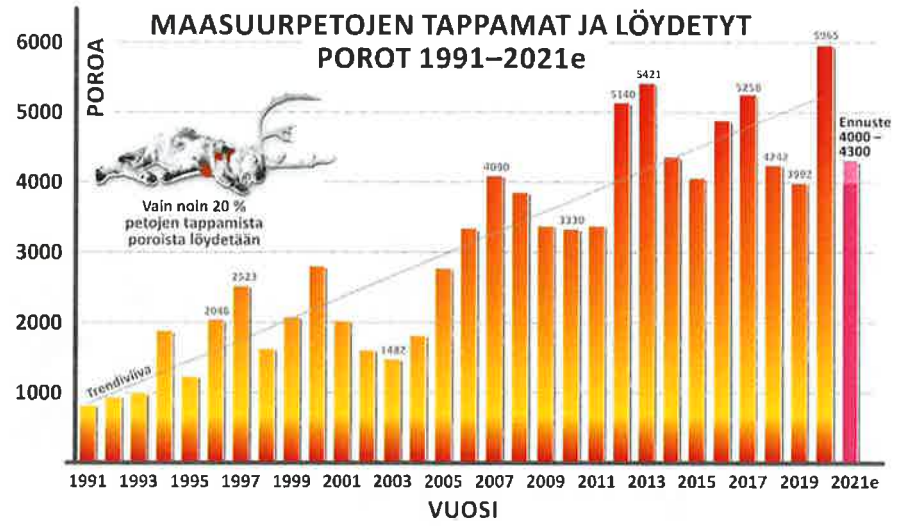

Kuva 1: Petojen tappamana maastosta löydetyt porot (noin 1/5 kokonaisvahingoista).

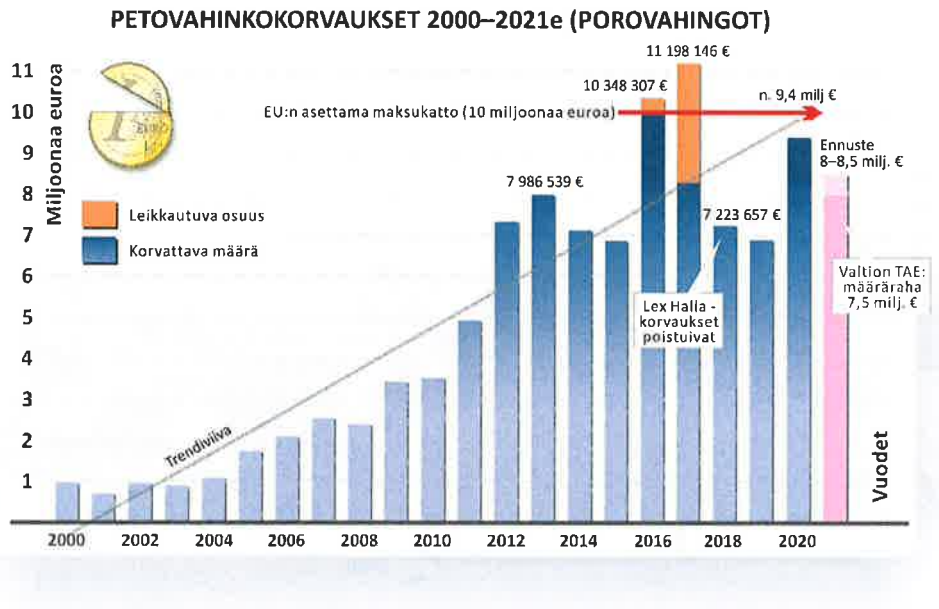

Kuva 2: Poroille aiheutuneiden petovahinkojen korvaukset

Petovahinkojen vähentämiseen tähtäävät toimet ovat edelleen riittämättömiä

Paliskuntain yhdistys pyytää maatalousjaostoa kiinnittämään erityistä huomiota maasuurpetojen aiheuttamien tuhojen ennaltaehkäisemiseen.

Valtaosan kaikista koko Suomessa korvattavista petovahingoista aiheuttavat ahmat. Vahinkomäärät laskivat vuosina 2018 ja 2019 oletettavasti osin ahman poikkeuslupametsästyksen ansiosta, mutta vuonna 2020 ahman aiheuttamien vahinkojen määrä nousi jälleen radikaalisti. Vuonna 2020 ahman tappamana löytyi kaikkiaan 3 429 poroa.

Varsinaisia vahinkoja aiheuttavat määrällisesti eniten karhut, mutta tältä osin vahingot menevät hävikin piikkiin. Karhun tekemiä raatoja löytyy luonnosta harvoin, sillä karhu syö saaliinsa melko tarkkaan ja kesämaan aikaan jäljet katoavat maastosta nopeasti. Vahinkoperusteisia poikkeuslupia tulee olla saatavilla ympäri vuoden, jotta ongelmatilanteisiin voidaan puuttua mahdollisimman tehokkaasti.

Suurpetojen osalta Riistakeskus on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan vahingonkärsijän on odotettava vähintään kolmen poronraadon löytymistä kunkin petoyksilön jäljiltä saadakseen kyseiselle yksilölle poistoluvan. Menettely ei voi olla perusteltu tilanteessa, jossa odottelusta huomattavan osan kustantaa vahingonkärsijä itse. Lisäksi ahman poikkeuslupien osalta Korkein hallinto-oikeus linjasi vuosikirjapäätöksessään KHO 2020:31, että Suomen riistakeskuksen päätökset koskien ahman poistolupia Natura 2000 -alueilla, joiden suojeluperusteena on ahma, edellyttävät luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen Natura-arvioinnin tekemistä. Arvioinnissa tulee tieteellisin perustein selvittää vahinkoperusteisella poikkeusluvalla tehtävän ahmayksilön tai yksilöiden poiston vaikutus Natura 2000 -alueen suojeluperusteena oleviin luonnonarvioihin. Ahma on suojeluperusteena suurimmassa osassa pohjoisen Natura-alueissa ja pääosa ahman aiheuttamista porovahingoista syntyy kyseisillä Natura-alueilla. Luvan hakijalta vaaditaan poikkeusluvan liitteeksi Natura-arviointi. Natura-arvioinnin tekeminen on työlästä ja aikaa vievää. Myös pakolliset lausuntokierrokset vievät runsaasti aikaa ja vahinkoja tapahtuu sillä välin koko ajan lisää. Natura-arviovaatimuksen takia osa viime vuoden luvista jäi käyttämättä. Samaan aikaan ahmojen suojelu Suomessa on hyvin onnistunutta ja ahmakanta jatkaa kasvamistaan vuosi vuodelta. Näillä menettelyillä vahinkokertymiä on mahdotonta kontrolloida riittävän nopeasti. Petopolitiikkaa on välttämätöntä uudistaa ja joustavoittaa vahinkokertymien hillitsemiseksi. Ahma on saatava tehokkaan poistolupakäytännön piiriin. Tavoitteena tulee olla petojen aiheuttamien vahinkomäärien lasku. Tämä tarkoittaa petokantojen joustavampaa kontrollointia poronhoitoalueella.

Paliskuntain yhdistys esittää maatalousjaostolle, että se edellyttää maa- ja metsätalousministeriötä sekä ympäristöministeriötä aloittamaan toimet petopolitiikan uudistamiseksi ja joustavoittamiseksi, jotta vahinkokertymiä voidaan hillitä.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

alj/mba/ao

Käyntiosoite: Koskikatu 33 A 1
Postiosoite: PL 8168, 96101 ROVANIEMI
Puh: (016) 331 6000
Fax: (016) 331 6060
etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi
www.paliskunnat.fi
Y-tunnus 0192404-5